

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

МУНИЦИПАЛ САГЪАТ

Ал жанында — от тюшюулеге эм суу кётюрюлюулеге кѳажаруу жумушлары толтуруу

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Кокков** видеоконференция халда тѳрели «муниципал сагъатны» бардырганды. Кенгешге КЪМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КЪМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзиков**, кѳурулуш эм жашау журткоммунал мюлкнѳ министр **Алим Бербеков**, транспорт эм жол мюлк министр **Аслан Дышеков**, табийгъат кѳолайлык эм экология министр **Шауаланы Илияс**, жер-жерли администрациялары оѳучулары кѳатышхандыла.

«Муниципал сагъатны» ача, Казбек Кокков районлары администрациялары таматаларыны эслерин от тюшюуге эм суу кѳтюрюлюулеге кѳажаруу жумушлары толтурууну жалчытылыргга тийишлисине бурганды. «Жаз башы жетгени бла агъачлада ѳртенлени чыгъуларына кѳоркѳу барды, турмуш кир-кипчикни эм кѳаураыны контрольсуз кюйдѳ-

ролгенлери, от тюшюу кѳоркѳуусулук сакъланмагъанлары ючюн. Андан сорада, арт айлада аслам жауун-кѳар тюшгенлери черекледе сууну кѳоркѳуулу кѳтюрюлюуне себеплик ѳтедиле. Администрациялары таматалары эм жууаплы ведомстволаны оѳучулары бу сорууну кеслерини энчи кѳаты контрольларында тутаргга тийишлидиле, оператив амаллагга хазыр болургга да», - деп чертгенди республиканы Башчысы.

Жолда жаяу ѳтѳу жерлени тапландырыуу бла байламлы сорууда РФ-ни Президентини жангы стандартлары кийириуу жангы бла буйрукларыны толтурууларына да кѳаралганды. Республиканы тийресинде ала 1272 боладыла, 329-су – мектеплени тийрелеринде. Аслан Дышеков билдиргенге кѳре, оѳуу юйлени кѳатындагъылары 77 процентинден артыгы кѳоркѳуусуз стандартлагга келишедиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Республикабызда жашау журтла берюу былтырдан эсе мажалды

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокков** РФ-да Регионлары айнытуу жангы бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуна кѳатышханды. Ол видеоконференция халда РФ-ни Правительствосуну Председатели оронбасары **Марат Хуснуллин**ни башчылыгында бардырылганды. Тюбешюде «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектни бардырылыуу сюзюлгенди.

Вице-премьер жылны биринчи эки айында ишленген жашау журтлары кѳрѳмдѳлери былтырны ал кезулеринде кѳрѳмдѳледен 13 процентге аслам болгъанын белгилегенди. Мартны аллына кыралда 11,2 миллион квадрат метр жашау журт кийрилгенди. Кржизге кѳажаруу тамамланган амаллары, льготалы ипотеканы хайырындан кѳурулуш бѳлѳм экономика кризисни биринчи

кѳре кѳоранчсыз ѳтѳюргенди. Къабарты-Малкъарда 2020 жылда хайырларынугга 500 минг квадрат метр чакълы жашау журт берилгенди, ол 2019 жылдан эсе 5,4 процентге асламды. Жылны аллындан бери кѳурулуш организацияла битеулу кенгликтери 21,7 минг квадрат метр жашау 278 жангы ѳатар ишленгенди, ол 2020 жылда январь-февральдан эсе 19,8 процентге асламыракды.

ОНОУЛАШУУ

Телекоммуникация ызлары кенгертиуну мадарлары сюзюлгендиле

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** Ростелекомну «ЮГ» регион бѳлѳмюне вице-президенти **Денис Лысов** бла тѳбешгенди. Сѳз КЪМР-де телекоммуникация ызлары кенгертиуну юсюндѳн барганды.

Регионда социал сфераны информатизациялау артыкда магъаналды. Ол санда бюджет учреждениялары терк ишлеген Интернетте кѳошуу, республиканы районларында кенг полосула байламлыкыны игилендириу. Турист зоналада интернетни синдириуу кѳонакчылары кѳоркѳуусулукларынын жалчытырыгы, солуну игилендирилиги белгиленгенди,

бютюнда тау жерледе. Бириктирилген кѳырал информация системала миллет проектлени чеклеринде кѳураладыла. Ол себепден информация-комму-

никация технологияла сферада организацияла бла хайырлы байламлыкыла кѳуралыргга тийишлидиле.

2021 жылда жазда инсанлары аскерде кѳуллук этюуге чакъырыуну жалчытыуну юсюндѳн

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

«Аскер борчуну эм аскерде кѳуллук этюуну юсюндѳн» Федерал законнга тийишлиликде эмда 1994-2003 жыллада туугъан инсанлары, 27 жыллары толмагъанлары, запаса болмагъанлары, аскерге чакъырыуну жалчытыр мурат бла **бегим ѳтеме**:

1. Къабыл кѳѳрѳрге:
Къабарты-Малкъар Республиканы чакъырыу комиссиясыны кѳауумун;

Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал районлада бла шахар округлада чакъырыу комиссияларыны кѳауумларын;

2021 жылда жазда аскерде кѳуллук этерге чакъырылык инсанлары саулукларынын тинтиу эм алары багъуу бардырылык медицина организациялары тизмелерин.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы муниципал районларыны бла шахар округларыны жер-жерли самоуправлени органларына Къабар-

ты-Малкъар Республиканы аскер комиссариаты, Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу власть органлары бла бирге 2021 жылда жазда аскерде кѳуллук этюуге чакъырыуну кѳуралыуу бардырыгга.

3. Къабарты-Малкъар Республикыда Ич ишле министрствогга, Россей Федерацияны Ич ишле министрствосуну транспортда Нальчикде линейный бѳлѳмюне инсанла аскерге чакъырылган эм командада ашырылган кюндеде чакъырыу пунктлада, темир жол вокзаллада бла станциялада жамауат низамлыкыны жалчытыргга.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министрствосуна инсанлары аскерге чакъырыу сорууларын асламлы информация органлада белгили ѳтерге.

5. Указ кѳол салынган кюнде кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик ш., 2021 жыл 30 март, №35-УГ

Тапландырыуу

Модернизацияны программасына 16 объект кийрилгенди

КЪМР-де саулук сакълауну биринчи бѳлѳмюне жангыртуу программасы жашауда бардырылады. Аны жумушларына быйыл федерал эм республикалы бюджетледен 300 миллион сом кѳоратылыкды. Программага 16 объект кийрилгенди.

Аны чеклеринде Аушигерде амбулаторияны кѳурулуш башланганды. Май районуну ара больницасыны сабий поликлиникасында, 1-чи номерли шахар сабий поликлиниканы Б.Хмельницкий атлы орамда багъуу-профилактика бѳлѳмюнде, 1-чи номерли шахар поликлиниканы Вольный Аулда бѳлѳмюнде (2022 жылда бошаллыкды), 2-чи номерли шахар поликлиниканы бла аны Б.Хмельницкий атлы орамда бѳлѳмюнде, 3-чю номерли шахар поликлиникада (2022 жылда бошаллыкды), районла аралы кѳп профильли больницаны онг жанында (2023 жылда бошаллыкды), Малканы амбулаториясында, Зольск, Чегем, Терк, Черек районлада ара район больницаларыны поликлиникаларында, Ата-

жукинода амбулаторияда тынгылы жангыртуу жумушла башлангандыла.

Быйыл 1-чи номерли шахар сабий поликлиникада эмда Бахсан шахарны бла районуну ара район больницасыны 2-чи номерли поликлиника бѳлѳмюнде реконструкция жумушла толтурулуккъула. Саулук сакълауну учреждениялары жангыртууну программасыны чеклеринде аны РФ-ни тийишли министрствосу къабыл кѳргенди, 2021-2025 жыллада республикагга федерал бюджетден 1,8 миллиард сом бѳлѳмюню рюкѳу.

Ахча мекамлары жангыртуугга, жангы объектлени ишлетюуге, медицина учреждениялары тийишли оборудование эм транспорт бла жалчытыугга кѳоратылыкды. Программаны чеклеринде 13 медицина организацияда жангы мекамла ишлениркидиле, саулук сакълауну 35 учрежденисында тынгылы жангыртуу жумушла бардырылыкдыла, экиндинде реконструкция тамамларырыкды.

КОЛЛЕГИЯ

Къыйын кезиуге да къарамаганлай, экономиканы бѐлюмлеринде кѐрюмдюле ёсгендиле

Къабарты-Малкъарны Экономиканы айнытыу министерствосунда аны былтыргы ишини эсеплерин чыгаргандыла. Видеоконференция халда бардырылган коллегиягъа республиканы Правительствоосуну Председатели Мусукланы Алий, КъМР-ни Башчысыны кенгешчиси Уяналаны Аминат, Парламентни экономика политика, инновациялы айнытыу эм предпринимательство жаны бла комитетини башчысы Заур Апшев, толтуруучу власть органланы эмда ведомстволаны келечилери къатышхандыла, деп билдиргендиле министерстводан.

Экономиканы айнытыу министр Рахайланы Борис докладында республиканы социал-экономикалы болумуну юсюнден кѐп шартла келтиргенди. Ол белгилегенича, 2020 жыл къыйын болганды, алай дагыда регионну битеулю продуктуну (ВРП) ёлчѐми 2,1 процентте кѐбейип, 180,3 миллиард сомгъа жетгенди. Промышленность производствону индекси онбир процент къошханды, эл молк продукциядан а 61,4 миллиард сом багъасына чыгарылганды. Ол да аны аллында жыл бла тенгешдиргенде он процентте аслам болады.

Къурулуш сферада тамамланган ишени багъасын тергегенде, ол 30,2 миллиард сом болады. Тенгешдирип айтханда, 2019 жылны кѐрюмдюсюне 6,9 процент къошулганды. Дагыда, ал

тергеулеге кѐре, 49,8 миллиард сомгъа (+3,6%) инвестицияла келгендиле. Ол санда онюч уллу проекте 6,9 миллиард сом къаратылганды. Аланы хайыры бла эки жюзден артыкъ жангы ишчи жер къуралганды.

Тийишли миллет проектни чеклеринде гитче эмда орта предпринимательствогъа себепликке деп 233,4 миллион сом жиберилгенди. Ача толусунлай хайырланылганды. Белгиленген жумушланы бары да тамамлангандыла.

Предпринимательствогъа себеплик этген къырал институтла тынгылы ишленгенлерин белгилегенди Рахайланы Борис. Гарантияла берген фонд, 109 поручительство жалчытханды. Ача бла тергегенде, ол 237,3 миллион сом болады. Россейни Экономиканы айнытыу министерствосу бу

фонду къыйын кезиуде саулай къыралда окъуна эм къыйматлы ишлеген структураладан бирине санаганды. Эм аз кредитле беруу бла къорешген фонд а излемлери болгандыны 117 займ (348,8 миллион сом) бла онгдурганды. Ол санда гитче эмда орта бизнес бла къорешленге болжалына салмай себеплик этер жумушлагъа 27,1 миллион сом къаратханды.

Министри докладында айтылганыча, бизни республикада МФЦ-ны онеки уллу бѐлюм барды, ол берген жумушланы элдеде 116 жерде жалчытадыла. Дагыда бизнесге деп бир офис эмда жумушла берген эки ара къуралгандыла. МФЦ-ны ишчилери былтыр 923 минг жумуш жалчытхандыла. Бурунгу жыл

бла тенгешдиргенде, ол бир бла жарымгъа кѐпдю.

Ведомстволаны арасында ишни электрон халгъа кѐчюрюу да тире барады. Аны хайырында бизни республика къырал эмда муниципал жумушланы быллай халда беруу жаны бла жарашдырылган тизмеде 18 пунктха кѐторюлюп, 51-чи жерге чыкъганды.

Озгъан жыл къыйыныракъ болганыкъгъа, предпритияла тыш къыралла бла 112,2 миллион доллар багъасына сатыу-алуу этгендиле. Ол 2019 жылдан 1,3 кереге кѐпдю. Ол санда экспорт 32 миллион доллар (1,5 кереге кѐп) болганды. «Халкъла аралы кооперация эмда экспорт» деген миллет проектни чеклеринде бардырылган эки регион проектни

артыгы бла окъуна толтурургъа къолдан келгенди. Алай бла агропромышленность продукцияны экспорту (бурунгу жыл бла тенгешдиргенде) 1,7 кереге кѐбейип, 22 миллион долларгъа жетгенди. План бла белгиленген кѐрюмдю онюч процентте артыгы бла толтурулганды. Жумушланы экспортунда уа ол, тергеулеге кѐре, 50 процентте жетгенди.

Рахайланы Борис министрствону иши бла байламлы башха шартла да келтиргенди. Быйылгъа борчланы, миллет проектлени тамамул, республиканы социал-экономика айнытыу жаны бла мадарланы да туура этгенди.

Ахырында Мусукланы Алий былай белгилегенди: «Озгъан жыл не жаны бла да къыйын болганды. Экономиканы эм социал бѐлюмню айнытыу жаны бла этиллик ишлени планы къыйматлы болганын кѐрпозтгенди. Биз бѐлюмлени ишин не да этил тыймазгъа къорешгенбиз, хата жетген сфералагъа уа болушлукъ берилгенди.

Аны себепли иги да ёсом кѐрпозтгенбиз, экономиканы эм магъаналы бѐлюмлеринде он процентте окъуна. Ол бизге битеулю регион продуктну 2025 жылгъа эки кереге кѐбейтирге, аны бла социал эм экономика кѐрюмдюлени да ёсдюрюрге онг берликди».

ЭСЕПЛЕ

Салынган борчланы тамамларгъа къолдан келгенди

Республиканы къурулуш комплексинде эмда жашау журт-коммунал мюлкюнде былтыргы ишлени эмда быйылгъа борчланы белгилеген коллегия болганды бу конде. Анда КъМР-ни Правительствоосуну Председатели Мусукланы Алий, къурулуш эм ЖКХ министр Алим Бербеков эм башхала къатышхандыла.

Инженер коммуникацияланы жарашдырыу жаны бла да хал игиди. Отчѐт кезиуде Малканы тийресинде эмда Алтуд элде таза суу бла жалчытан быргъыла орнатылгандыла, Закоковода газ ызла тартылгандыла, Нальчикде да суу сетьле кенгертилгендиле. Республиканы ара шахарыны юсюнден энчи айтханда, мында Нарт

Адамланы соруулары, обращениялары бла иш да тийишлисича бардырылганды. Былтыр министрствогъа 26781 документ келгенди, ол санда гражданладан – 577, коллективледен – 23. Алада жашау журтла эмда инженер коммуникацияланы къурулушу бла байламлы соруула кѐторюлдиле.

Министерствону быйылгъы борчларыны арасында Алим Бербеков эм биринчиден жашау журтладан хайырлануугъа 513 минг квадрат метр берирге кереклисин белгилегенди. Дагыда 71 жаш юйорню, аскер къауғаланы он ветеранын, 22 сакъатны, Улуу Ата журт урушну бир ветеранын, эки чернобыльчини, шимал региондан кѐчюп келген бир юйорню социал тѐлеу алыргъа тийишли сертификат бла жалчытыргъа да. Тозурагъан фатрлада жашагъан 212 адам жангы юйлеге кѐчерге керекдиле. «Гитче шахарла» деген эм иги проектлени Битеуроссей конкурсында хорлагъан Чегем шахарны тийресинде тап болум къурау проект да тамамланырыкъды. «Таза суу» регион проект бла 2021-2023 жылланы чеклеринде суу бла жалчытхан онтогуз объект ишленирикди эмда жангырылыкъды.

Социал объектини къурулушу жаны бла этер зат кѐпдю. Ол санда Прохладный шахарда, Ново-Ивановское, Куба, Огъары Бахсан элдеде - Билим беруу учрежденияла, Батех, Огъары Бахсан эмда Солдатская элдеде сабий садикле ишленерикидиле, Аушигерде уа жангы амбулатория боллукъду. Ведомствону башламчылыгы бла Прохладный шахарда больницаны хирургия бѐлюмю медицина оборудование бла жалчытынырыкъды. Кѐп элдеде алгым башланган спорт объекти, Билим беруу учрежденияланы, суу бла жалчытхан эмда канализация объектини къурулушу эбине жетдирилликди.

Кенгеш

Жаш тѐлюню юйретиуге – энчи эс

Элбрус районну жер-жерли администрациясыны башчысы **Залиханланы Къаншаубий** муниципалитетни миллетле эмда динле аралы байламлыкъла жаны бла комиссиясыны жыйылыуун бардырганды. Аны ишине КъМР-ни Муслиманларыны дин управлениясы, МВД-ны районда УУП эм ПДН бѐлюмюню, муниципалитетни Билим беруу управлениясыны, Жамауат палатасыны, Тырнауауда Орус православын килисаны эм талай учрежденияланы, биригиулены, организацияланы келечилери къатышхандыла.

Кенгеш сѐз комиссияны былтыргы ишлени юсюнден барганды. Районда жаш тѐлюню арасында аманлыкчылыкны чыгыу болумларын, граждана бла

профилактика иш къалай бардырылганын да сюзгендиле. Районда жаш тѐлю къатышып волонтерлукну айныганыны юсюнден сѐлѐшгендиле, социальный сетле салыргъа боллукъ хатаны, ала жамауатны арасында къауғала къозгъаргъа къоркыууну чыгаргандарын да сюзгендиле. Бешинчи номерли гимназияны жыйылыугъа къатышхан окъуучулары эмда дин организацияланы келечилери жаш тѐлюню арасында эм магъаналы соруулары кѐторгендиле, аланы тамамлар жолларын да табаргъа къорешгендиле. Кенгешни ахырында тийишли оноула этилгендиле, деп билдиргендиле районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасындан.

Алим Бербеков билдиргенича, сагъынылган кезиуде министерствогъа къурулуш, архитектура, шахар къурулуш, жашау журт политика, ЖКХ, граждан къурулуула эмда тийрелени къыйын табиигъат болумладан сакълау жаны бла аслам мадар этгенди. Саулай айтханда, битеу белгиленген борчланы тамамларгъа къолдан келгенди, алай жылны ахырында битмей къалгъан бир талай объект да болганды.

Къалай-алай болса да, былтыр республиканы къурулуш бѐлюмюнде аслам иш этилгенди. Ол санда 21 кѐп фатарлы юй ишленгенди, 21 ясли блок, юч физкультура-саулулукъландырыу комплекс, Нартанда жангы Маданият юй хайырлануугъа берилгендиле. Организацияланы бар тюрлюлери эмда адамла кеслери ишлеп, жашау журтладан 499,9 минг квадрат метр ишленгенди. Бурунгу жылны кѐрюмдюсюне бла тенгешдиргенде, ол 5,4 процентте кѐбюрекиди.

микрорайонда газ, ток, суу бла жалчытыу жаны бла аслам иш этилгенди. Саулай регионда уа суу бла жалчытхан эмда канализация (62) объектини проект-смета документациялары жарашдырылганды.

Башха-башха жерледе тозурагъан фатрладан жангыларына 164 адам кѐчюрюлгенди. Кѐп къалмай 40 шахарда бла элде жамауат аслам жыйылыуучу жерле (34) эмда арбазла (122) тапландырылгандыла.

Гражданланы талай категорияларын жашау журтла бла жалчытыр умутда къырал болушлукъ берип турганды. Ипотечка кредит алгъан 847 инсаннга 21,6 миллион сом субсидияла берилгендиле. Юй сатып алырча социал тѐлеуно уа была алгандыла: аскер къауғаланы 10 ветераны, 21 сакъат эмда 110 жаш юйор. Энтта да юч юйор а къырал жашау журт сертификатны хайырында жашау болумларын игилендиргендиле.

САУГБАЛАУ

Кючлерин, усталыклары да огьурлу, кыйматлы ишлеге толу бергенлеге – бийик багъа

Барыбыз да билгенден, къарачай-малкъар халкъны жашауна тири къатышып, къошумчулук этген келечилерин белгилеуге Кърымшамхалланы Исламны аты бла ётген «Крымшамхаловские чтения» деген премияны кырап бардыргъанла энчи кыйын саладыла. Бу саугъа 2009 жылда тохташдырылганды. Жыйылыу а жарыкъландыруучуну тууган кюнюнде аны юй-музейинде ётеди.

Анда миллетибизни айныууна кыйын салгъанланы 5 номинацияда белгилейди. Быйыл бла онекинчи кере бардырылгъан форумда 2019-2020 жылланы эселлерине кере саугъалау ётгенди. Махтаугъа тийишли болгъанланы саны бу жол битеу да 12 адам болгъанды.

Алай бла 2019 жылны лауреатларыны къауумунда «Искусство» номинацияда суратчы **Занкишиланы Ибрагим**, «Жамауат иш» номинацияда журналист, Мечиланы Кязим атлы фондну таматасы **Аппайланы Лариса** эм «Акъ-Суу» фондну башчысы **Махийланы Амуш** бардыла. Дагъыда саугъа тийишли болуп, алай майдалын алгынчы аушуп къалгъанладан бири белгиле жазычу **Аппаланы Билял** эди. Аны аты «Адабият» номинацияда айтылганды.

Озгъан жылны лауреатларыны къауумунда малкъар миллети юч келечиси тийишли болгъандыла Кърымшамхал улуну майдалларына. Аладан экиси **Темуккуланы Борис** бла **Пашланы Ахмат** «Илму» номинацияда хорлагъандыла. Огъары Малкъарда жашагъан огьурлу акъсакълларыбыздан бири **Бичиланы Хусейни** уа къарачайлы кырын-

дашларыбыз «Адабият» номинацияда белгилегендиле. Аны «Унутулмасын халкъымы эсинде» деген китабына саугъалау комитет бийик багъа бергенди. Хусейни кеси жолоучу болалмагъаны себепи атасыны майдалын алыргъа кызы Бадина барганды.

Къууачлы жыйылыну ача, саугъалау комитетни председа-

тели **Хатууланы Рашид** лауреатланы алгъышлай, аланы хар бирини да миллетибизни бююннюгю жашаууна этген къошумчулукларыны юсюнден тынгылы билдириуле этгенди.

– Быйыл биринчи кере саугъалайбыз биз бир ишни тутуп, аны бардыргъан къауумну. «Акъ-Суу» фондну келечилери бардыргъан ишле бла шагъарей болгъандан сора, ала эплеринде жашагъан сабийлеге спорт ара ачып, къууачлы келтиргенлери бек махтаулуду. Ала мындан ары да ахшылыкъа итине ишлерле деп ийнанабыз, – дегенди Рашид Тохтарович.

Лауреатланы ёшонлерине майдалларын а тукъумну атындан **Кърымшамхалланы Хамзат** такъганды. Форумда кытышхалланы аламант жырчы кызыбыз **Гергокваланы Халимат** Къарачайгъа бла Малкъаргъа аталгъан жырлары бла алгъышлап, кёллерин кётюргенди. Аппайланы Лариса да фондну атындан кыонакъбайлагъа аламант китапла элтип, кыйынларын эслеп, бу сыйлы саугъагъа тийишли этгенлери кюнчю ыспас этгенди. Саугъалау бошалгъандан сора, терени бузмай, битеу саугъалангъанла суратха тошгендиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.
Сурат **БАЙСЫЛАНЫ Ахматныды.**

Проект

Ара шахарыбыз айбатланады

Шахарланы кёбюсюнде терекле, юлкюле эм гюлле ёсген омакъ скверле бардыла. Алада жамауат солургъа бек сюеди. Болсада Къабарты-Малкъарны юсюнден айтханда, алгъаракълагъа дери аллай жерле жокъну орунунда эдиле. Аны баш сылтауларындан бири аланы асламысы эрте ишленгенлери эм тийишли халда къаралмагъанындады.

Ол себепден келир заманда шахарны айбатландырырча «Шахар болумну игилендириу» миллет проектге кирген «Жашау журт эм шахар тийре» программалыгъа кере аслам иш бардырыллыкъды. Бу жаны бла биринчи атламгъа Нальчикде 33-чю номерли орта школну аллында скверни жангыртылгъаны санаргъа боллукъду.

Ане улуу эм гитче да бек бюсреидиле. Быйыл ол, Краснодарда «Архитектураны кюню» деген халкъла аралы фестивалыгъа къатышып, кюмош диплом бла саугъаланганды.

Проект жаш архитектор Валерия Литвинова эм мзрияны кючю бла жашаугъа кийирилгенди. Ол шарт мындан арысында да республика даражалы конкурслада атын айтдыра турур деп бек ышандырады.

Быйыл Нальчикде жамауат аслам хайырлангъан бир къауум объект жангыртыллыкъды. Аны чеклеринде бююнлюкде «Преобразование», «Ореховая роща» эм 32-чи номерли орта школну тийре киргендиле. Болсада аладан кыйсылары игилендирилликлерин а шахарчыла 7.gorodsreda.ru платформада кёл кётюрюп сайларыкъдыла.

Келир жыл а тапландырууу тизмесине Ленин, Гагарин, Мовсисян, Комаров, Кануков, Идаров, Тарчоков, Амшюков атлы орамлада скверле эм КъМКЪУ, Курорт эм Нарт солуу тийре киргендиле. Болсада аладан кыйсылары игилендирилликлерин а шахарчыла 7.gorodsreda.ru платформада кёл кётюрюп сайларыкъдыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ЭЛ МЮЛК

Тохташдырылгъан графикден таймай

КъМР-ни Эл мюлк министрствосундан билдиргенлерине кере, республиканы аграрчылары жаз башы кезиулю ишлени графикден кеч къалмай тынгылы тамамларча къыстау кърмашадыла. Аны чеклеринде къышлыкъланы 58,1 минг гектарында неда 95 процентинде семиртигиле, аурууладан бла къумурсхалдан дарманла салып бошай турадыла. Жазлыкъ сабанлыкъларда да 38,2 минг гектар чакълы бирде мизеуно, кюдоруно, эрте чакъгъан картофну, мал ашланы эм башха тахта кётелени урлукълары салынганды.

Быйыл жайлыкъ ёсомлюлюкге 214 минг гектар бёлнюрюкюдо. Саулай алып айтханда, республикада сабанлыкъланы бар тюрлюсю да 281,8 минг гектаргъа жетдирилликди, ол толусунлай былтырны кёрюмдюлерине келишеди.

– Белгилисича, эл мюлк бёлюмде уллу къранчладан сакъланыргъа онг жокъду. Хауа болумла окууна заран салыргъа боллукъдула. Ол себепден жерчиликде урунганлагъа аны магъанасы бютюн уллуду. Быйылны юсюнден айтханда, кезиулю ишле, былтырдан тири бармасала да, заманындан кеч къалмай этилгенлери къуандырады. Мура-тыбыз а, хар замандача, бири жылладан эсе бай тирлик алыргъады, – деп билдиргенди КъМР-ни эл мюлк министри Хасан Сижажев.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Къармашыу

Малланы жайлыкъларгъа хазырлай

Республиканы кырал ветеринария службасы жаз башы профилактика эм диагностика жумуш-

ланы тамамлап башлагъанды. Бу ишни тынгылы этерча ведомствода хар зат жетишеди, ол санда вакцинала, диагностикада керекли материалла

да, деп билдиргендиле учреждениладан.

Эм алгъа жайлыкъларгъа жибериллик эл мюлк хайуанлагъа (малла, атла, кыйла) къраллыкъды. Бу кюнлеге бруцеллёзгъа бла туберкулёзгъа бир неча минг тинтиу этилгенди. Талаудан да элли мингге жууукъ малгъа вакцина берилгенди. Специалитле бруцеллёзгъа, силегей, эмкар эмда кытургъан ауруулагъа, чечекге, нодуляр дерматитте къажуу жумушланы да асламысын тындыргъандыла.

Иш энтта да барады, жайлыкъларгъа чыгъуу кезиу башланыргъа дери ол тамам этилликди, деп ышандырадыла управлениада. Мюлклене илерин а ол тийреге жибериллик малларын ветеринариагъа кёрюзтюрге ашыгыгъыз деп чакъырадыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Келишиу

Регионда эм магъаналы социал объектлени санына кёшулукъду

Былыр малчылыкъ бла кюрешуноу кыйматлыгыгын кючлендириу эмда жайлыкъланы толуракъ хайырлануу жаны бла кенгешден сора КъМР-ни Башчысы берген буйрукъланы толтурууу чеклеринде республиканы Цифралы айныуу министрствосу РФ-ни Цифралы айныуу, связь эмда асламы коммуникация министрствосу бла бирге Хаймашаны регионда эм магъаналы социал объектлени санына кышаргъа келишгенди.

Анга кере «Информациялы инфраструктура» федерал проект бла ол тийре информацияны жиберуу сетге къошулукъду. Ол жерледе инфраструктураны кырааргъа эмда анга «МКУ Баксанского района» кырал казна учрежденианы кышаргъа ачча (780 минг сом) федерал бюджетден берилликди, 2019 жылда 8 августа этилген 0173100007519000094 номерли келишимге тийишлиликде.

МАДАНИЯТ

Асыулу, жарык жырлары бла жамауатны кыуандырадыла, кёллендиредиле

Малквар халкь во-кальный музыкага не заманда да тийишли эс бёлгенди. Кыуанч, жар-сыу кюнлеринде жыр, кюй этгенди. Бирер болуп, кыуанч-кыуанч жыр-лаганла, эжиу этгенле да болгандыла. Насып-ха, эрттегили, бюгонню да мактамларыбызны, сагынылган жанрны эсде кыалдырырга кюч салганла бюгон да бар-дыла.

«Эрирей»

Яникойчу жашланы бу жыр кыуанчларын кыайда да биле-ди, сакылайдыла, ала айтхан

«Эрирей».

чыгьармаланы кыайтарадыла. «Эрирейни» тарыхы 1974 жылда «Жангы умутла» деген ат бла башланганды. Аны Жантуула-ны Виктор, Кетенчиланы Зухура, Деменов Сергей, Кыайталаны Магомед кыурагьан эдиле. Алай аны иши кеп бармагьанды, окыу, аскер кыуулук дегенча сылтаула болуп.

– жырчыла, Жаникаланы Мух-тар – дауурбасчы, Габаланы Хусей – гитарачы, Кыайталаны Магомед а жырчы, гитарачы да болгьандыла. Бир кесекден алагьа Бечелланы Хабас да кышулгьанды. Жашла талай жырны авторлары да болгьан-дыла. Эрирейчиле эки жюзден артык чыгьарма айтадыла.

Заман бара-баргьанда алагьа жангы адамла кышул-гьандыла: Локияланы Шамил, Жарашууланы Алий, Гергьала-ны Зоя (кыбузчу), Чабдар-ланы Азрет, Газаланы Алим, Чималаны Зуфар, Атаккуланы Хусей, Жарашууланы Борис, Алийланы Алий бла Алим. 1997 жылда уа «Эрирейге» «Кы-

эсгередила, жангылары бла да кыуандырадыла тынгылаучу-ланы. Алай бла миллетибизни культураны да дайым кышум-чулук этедила.

«Ийнар»

Бу жыр кыуанч уа КыМР-ни культураны сыйлы кыуулук-чуу, Ташлы-Талада культура юйно директору Гузиланы Тахирни башламчылыгы бла

«Ийнар».

эллиле 1990 жылда кыурагьан-дыла. Ол ишин гитче тау элде башлагьан эсе да, мындагы клубда, кышлада, сабанчыла урунган жерледе концертле берип, аны жолу узакьлагьа созулгьанды - жырчыланы республикадан тышында да таныгьандыла. Ала Гузиланы Тахир бла Рамазан, Байсыланы Элдар бла Артур, Мамме-ланы Асхат, Цаколаны Муса, Алтууланы Хызырдыла.

Ала 2013 жылда Белорус-сияда «Венок дружбы» деген халкьла аралы, Кыалмукьда, «Исход и возвращение» атлы регионла аралы, 2015 жылда Дагьыстанда «Журавли над Россией» деген Битеуроссей, Кызахстанда «Астана Аркау» деген халкьла аралы эм баш-ха фестивалда да жыр айтыу бла энчи жерлеге чыкьган-ды. Республикада не тюрло маданият жыйылыу болса да, алагьа кызыу кьарсла бла тубейдила.

Ала айтхан жырла халкьгьа жуукукдула: «Нартла», «Жёр-ме», «Чийгоша бийче», «Аза-матгерий», «Кавказ», «Минги тау», «Ёрюзмекни жыры», «Ариу мелек», «Туугьан жер» эм башхала. 2005 жылда алагьа «Кыабарты-Малквар-ны халкь ансамбли» деген сыйлы ат аталгьанды.

«Таулан»

Бу ансамбль Кёнделенде-ди. Ол 1982 жылда кыурал-гьанды. Негерлери, тамата классланы школчулары кыл кыбузда согьуп, ингирлерин алай ашыргьанда, бу фахму башхаланы да кыуандырыр-ларын сыйоп, ол ишни бирин-чи болуп кыолгьа Ахметланы Ахмат (Тима) алгьанды. Ол кеси дауурбасчы болгьанды

жыр кыуанч уа КыМР-ни культураны сыйлы кыуулук-чуу, Ташлы-Талада культура юйно директору Гузиланы Тахирни башламчылыгы бла

мат дуниясын алышханды. Кыалгьанла уа бюгон да кыу-андырадыла жырлары бла жамауатны. Ала жюзге жууук жыр айтадыла. Оноч альбом чыгьаргьандыла. «Таулан» халкь сыйген жырлары кепдо-ле: «Аналагьа», «Халкьыма – салам!», «Алгыш», «Жеринги ариулугьу», «Кете эсенг – кет», «Насыплыма мен», «Жанымы кыйынама», «Земля отцов», «Туугьан жерим», «Тилек», «Келирсе», «Барды аллай кыыз», «Балкария», «Чолпан» эм башхала.

«Ийман»

Бу жыр кыуанч уа 1998 жылда Жангы жылы байрамында кёргенди эм эшитгенди кыурачула. Аны республика-лы радиону музыка бёлкомюно таматасы, КыМР-ни культу-раны сыйлы кыуулукчусу Этчеланы Музафар кыурагь-анды. Ол ары кесини «Салам алейкум!» атлы жыр фести-валына кыатышхан жашладан бир кыуанч сайлагьанды: Тёппеланы Алим, Хасаитланы Руслан, Тюменланы Жаннет, Кызийланы Азгор, Кычокла-ны Аслан. Ардаракь, мында дерс алгьан жашланы кыу-ууму уллу эстрада кеслери

«Таулан».

бирем-бирем, бирге да жыр-лагьандыла.

Ала аскер кыуулукчарын бошагьандан сора да чачыл-магьандыла. «Биз эрирей-чилеги ушаргьа сыйгенбиз», – дейдила бюгон ала. Элден биринчи чыкьганлары – ол а Таулу жырны «Бабугент» атлы фестивалы эди, хорлам бла белгиленгенди. Ол зам-манлада жыл сайын барычу эди «Эжиу этедила кыаяла» деген аты бла малквар жыр-ны фестивалы.

Анда, кыурачай-малквар эстраданы «Таулу байрам» деген, эстрада жырны «Са-лам алейкум!», халкьла аралы «Урал-моно» фестивал-лада да ала алчы жерлени алгьандыла. «Жылны бек иги жыры», «Жылны бек иги группасы», «Жылны бек иги альбому» деген эришуледе да хорлагьандыла.

Жарсыугьа, Ахметланы Ах-

жырларга кетгенде, алагьа Габаланы Тенгиз, Аппайланы Алим, Жаболаны Арсен да кышулгьандыла.

1999 жылда окыуу уллу сы-науу болмаган жыр кыуанч Уфада «Урал-моно» фести-валда Гран-при алып кыуан-дыргьанды. Андан арысында да ийманчыла республикалы, регион даражада да кеп кере хорлагьандыла.

2001 жылда уа алагьа «Кы-абарты-Малкварны халкь ансамбли» деген сыйлы ат атал-гьанды. Ала жырлап, халкь сыйген жырла кепдоле бюгон: «Тепена», «Боз алаша», «Нартла», «Сандыракь», «Де-бет», «Ногьай кыыз», «Мен керча этме», «Акь марал», «Сагышымы», «Горский па-рень», «Салам алейкум, Мин-ги тау!», «Сени сыйдом бо-шуна»...

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

«Жашлык».

1976 жылда уа Яникойда маданият юйно таматасы Га-битланы Абдул жыр кыуанч уа ишин жангыртханды. Ол жу-мунда алагьа КыМР-ни иску-стволарыны сыйлы кыуулук-чусу композитор Жеттеланы Мустафир болушханды. Атына уа, «Эрирей» деп, вындыр басы-уну тейрисины атын КыМР-ни халкь поэты Мокьаланы Маго-мет атагьанды.

Анда Габитланы Абдул – худо-жестволу башчы, Кансаланы Хасан, Жантуудуланы Виктор

берт балалайкада ойнайды. Ала айтхан жырла - «Шау-дан таууш», «Кавказ таба бир атлап», «Тийме манга, сиймеклик», «Элимде той», «Чегем»...

Бюгонюкде бу фахмулу артистлерибиз эски жырларын («Сенсе, сенсе», «Гю-люмсе», «Жашлыкь», «Меле-гим», «Сиймеклик», «Жашил Малкварым», «Акь таулары башын сылай баралла», «На-сып танларым», «Танг жулдуз жарыгы», «Таулула») да

Жыйылыу

Сейирлик хапарла, ариу назмула, аламат суратла

Озган ай тырнууучуланы эслеринде кеп иги башламчылык бла кыаллыкды. Позияны кюнине атап, Элбрус районну маданият управлениасы краевед музейи бла бирге бардырган байрамга КыЧР-ни халкь поэти, Россей Лермонтов комитетни сопредседатели, «Минги-Тау» журналны баш редактору **Додулары Аскер**, Шимал Кавказда белгилли поэт, кечюрмечи, публицист **Александр Пряжников**, назмуку **Мусукаланы Сакинат** эм «Минги-Тау» журналда жаш поэтлени «Тагы суула» деген биригулерини келечилери **Газаланы Амина**,

Езденлары Женя, Малксарлары Карина кыатышхандыла.

Жыйылыу жылыуу халда этгенди. Шахарны школларыны окуучулары назмула окугандыла. Келген кыонакыла уа аланы иги окугурга, билимли болургга, позияны сюерге тау-келлендиргенди эм кеслерини жангы чыгармалары бла шагърей этгенди.

Додулары Аскер сабийлеге малквар позияны жетишимлери юсонден айтханды, аланы

китапла бла кыуандырганды. Музейге да Залийханланы Михаилны китабын саууга этгенди.

Александр Владимирович ары барганы аны энчи кыуандырганыны сылтауну айтханды. «Музейде сизни биринчи магъаданчыгыз, мени жерлешим Вера Флоровага аталган кыабирганы кегренимде, ёттемлигим, ыразылыгым да келюмо таугга тенг этгенди. Мен ол усталык алган институтда окуна окугъанма. Малксарлы-

ла игиликни унутмайдыла. Ол а адам улуну бек иги ышанларын-дан бириди. Мында поэтле кеп болганы да бийиклик, азатлык, таза ниет бла байламлы сунамен», - дегенди ол.

Поэт ызы бла кечюрмечилик ишни халкъланы бир бирге байламлыклары болууда улугмагъанасы болганын да чертгенди. Аны назмуларына жыйылганла сыйлоп тынгылагандыла.

Тюбешиле келгенлени эки жаны да бир бирге ыразы болуп айырылгандыла. Сау болсунла, Элбрус районну Маданият управлениасында бла тарых-краевед музейинде ишлеген адамла илхамлары бла жашауну ариу этерге итинедиле да, ол тапныуларында эслерча жетишимле да болдурадыла.

Малксар халкьны жангырыу кюнунде уа Тырныаууну Кыулийланы Кыайсын атлы культура йонунде ары келгенлени Малксондулары Ахматы «Минги тау» симфониясына жангырдан тынгылар онглары болганды. Аны бла бирге аланы сейирлик кермюч сакылаганды - художник **Юрий Бачуринни** суратларындан кыуралган «Балкария.

Времена и вечно...» деген.

Художникни юсонден бир-эки сёз. Ол москвачыды. 1987 жылда бийик билим берген Бауман училищени айырмалы бошап, инженер-техник усталык алганды. Ызы бла маршал Тимошенко атлы Химиядан кыоруулау жаны бла академияда окуганды.

Аскер кыулугун Орта Азияда башлап, андан подполковник болуп кыайтханды Москвага. Сабийлигинде окуна сурат этиу бла булжуган адам, солугугга чыкыганлай, ол ишни кыолга алганды.

Къабарты-Малксарга ол биринчи кере 1987 жылда келгенди. Михаил Лермонтовну китапларында сыйген Кавказын биринчи кере кегренде, ол кеси жашау узуну излеп айланган жери бу болганын ангылаганды, эм ол сыймеклигин назмууга салганды.

Аны суратларындан Бахсан ауууну таулары, ариу жерлери, чыранлары, жомакылы кыышы, жырлы жазы, дубарийли жайы, сагышлы кыз арты да кыарайдыла. Кеси бу кюнде мында болалмаса да, ол тилеп, кермючге келгенле, суратлагда да кыарай, бу залда алда сагынылган Малксондулары Ахматы симфониясы бла бирге Пётр Чайковскийни «Жылы кезуилери» деген фортепиано циклине тынгылагандыла.

Ол кыуанчы кюн художникге жюрек ыразылыклары кепле айтхандыла. Ол санда Элбрус районну администрациясыны таматасы **Залийханланы Кыаншаубий**, аны орунбасарлары **Улимбашланы Арслан, Муаед Азубеков** эм **Атакулары Руслан**, Бахсан районну администрациясыны таматасы **Артур Балкисов**, Тырныауз шахарны башчысы **Жаппулары Руслан** эм башчала. Ала барысы да быллай кыуанчы кюн келир ючюн, малксар халкь кыаллай сынауладан ётгенин белгилегенди.

Художник Анахаланы Маттеурий бизни табийгатыбызны быллай ариу суратлаган орус художникни ишлерине бийик багга бергенди эм анга жюрек ыразылыгын билдиргенди. Район краевед музейни директору **Этезланы Фатимат** а, журтубузга, халкьбызга сыймеклик бир телюден бирине ана сют бла ётноп келгенин белгилеп, бизден узакта тууган, жашаган Юрий Бачурин бу суратла бла журтубузга махтау салганын, ол бек баггалы шарт болганын айтханды. Ол «Тукьмунг кыурамасын! Халкь сау турсун!» - деп, сёзюн эртте этилип, ташлада сакъланган тюрк жазыуу бла бошаганды.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.
Суратла авторнудула.

САУЛУКЪ

Не бек кюрешсенг да, арыкь нек болалмайбыз?

Сидней университетни алимлери кыарында жау кезуило ач болуп туруулагга (диеталагга) юйренип кыалганын ачыклагандыла. Ол жаула диеталадан «кыоркьмайдыла».

Алай диетолога иш жаланда ашда болмагъанын да белгилейди. «Бир диета да жокъду кыарында жауну арталдыда кетерип кыойган. Андан сора да физический упражненила керекдиле. Алайда жаула болуп, бирси жерлеринде жокъ эселе уа, биринчиден, белни кенгерюуне себеплик эттен башха аурууларыны болгъанларын бла кыалгъанларын билдире тийишлиди.

Ала уа аз тойолдоле. Алай аны сылтау бош затда болуучуду асламысында. Асламаны кыарыларыны ёсюулерине сыраны кеп ичюу келтиреду - баууру иши торленип, уулу затла жыйыладыла. «Сыра быдыр» бери чыгъады, эм семизлик тьканы иги кёзге урунуча болады».

Не бла кыоркьуулуду?

Бел тийресинде семизлик жюрек-тамыр, сахарный диабет ауруларыны кыозгъарга болады. Ала уа замансыз ауушурга келтирчадыла. Ол кыоркьуу энчи сизде кыаллай бир болганын врачча бармаганлай окуна билдире онг барды.

- Белгизини эм жан сюеклеригизни ёнчелегиз эм биринчи керюмдюню экинчиге бёлюгюз. Тарих тиширылада - 0,85-ден, эр кишиледе 0,90-дан кеп эсе, висцеральный жауугъу мардадан асламды, - деп ангылатады **Аш ашау ФИЦ-ни консултация-диагностика арасыны**

таматасы Екатерина Бурляева.

Белни тегерегин ёнчелеу окуна билдирге болуучуду арыкь болууну изленгенин бла кыалганын. Тиширылада ол - 88 сантиметрден, эр кишиледе уа 102 сантиметрден кеплюк жюрек эм онкология ауруларыны кыоркьулары бийик болганын кёргозтеди.

Белни иничертиу жоруклары

Алгга ашыгызыны кыурамына эс буругъуз. «Арыкь болгъанда сингир ауурлукь кетмегени бек магъаналды (сингирле ырахат турган заманларында окуна калорийлени койдоредиле), - деп ангылатады Светлана Исакова, - аны ючюн аз калориялы диетада кеп белок болургга тийишлиди.

Ала сют продуктладыла, гаккыладан ашладыла, жаулу болмагъан этледиле, ёсом белокладыла (кыудору, чевевица, жууала, соя). Он кюнге бир кере жаулу чабак ашарга кыарайды, ол грильде, решёткада неду духокада биширилге тийишлиди.

Белокну изленгени ауурлукъга кёре болады. Орталыкь ёлчемде эр киши кюнге 250-300 грамм жарашдырылган эт ашарга болады. Баууру, ёто кыыйнамай эселе, эки гакки да ашарга болуучуду, алай хар кюнде да угъай. Сют продуктталаны кёторала эсегиз, мында чеклюниле хазна жокъдула. Ол жаланда белок тойолдо, кальцийни да жыйымдыгыды. 2 процент кыалынлыгы болган сюзмени сайлагыз, сютно уа - 2,5 процент. Башы алынган сют бла сюзме хайрылы тойолдоле. Калорийлени жауланы эм углеводланы азайтыуну себеплиги бла кетеребиз. Борчул халда 500-600 грамм кегетле ашарга да керекди.

Айтылган затланы толтурсагыз, эки айга бек

азындан 3-4 килограммга арыкь болургга онг болуучуду. Бирде адамга тузун, татлы, жаулу затланы кеп ашагъанына ийнандырган, чайны бал тузусу ич деп ангылатсанг, ол арыкь болуп башлайды. Бери физический упражнениланы кыосанг а, сёз ючюн, кюнге беш километри жауу айланууну, аллай диетала бла жараула таркытадыла. Алай калорийлары аз болган диеталаны аслам тутуп туруугга да жарамайды, бир эки ай тамамды».

Белни иничке болуун бек излей эсегиз а, комплексли упражнениланы сайларга керекди. Бирлеге чабып башлау тамамды, бирсилеге уа - йога, тенсеуле, роликледу учу. Жараулары тириликлерин тюз сайлау бек магъаналды.

Къан басым минутха 120 кереден аз урмазга тийишлиди. Пульсону бу жорукь бла санарга болуучуду: 220-дан жыл санны кетериге, 0,65-ге (эм аз болургга тийишли керюмдю) неда 0,85 (эм кеп болургга тийишли керюмдю) керелереге. Жауну «кюйдюрючча» эм саннга изленген назиклики берирча уа интервал жараула керек болуучудула. Мында уа терлегенлеригиз барып кюреширге тошерикди.

Интенсив халдан сора да, жараулары заман болжаллары да магъаналды - 20 минутдан аз болмасынла, бек игиси уа аны 40 минутга жетдилралсагызды. Тюрлю-тюрлю кыыйынлыклары болган упражнениланы кезиу-кезиу тамамларга тийишлиди. Алай онугъузу кыурутуп, мардасыз жарау этип туруу да изленген эсеплеге келтирлик тойолдоле, аз калориялы рационну тутсагыз, аллай жарауладан сора сингир ауурлукъ азайырыкьды, жау а жеринде турганыча кыаллыкды.

Басмагга **АЙДАБОЛЛАНЫ Джамила** хазыраганды.

Къажыкъмау

Къоркъуулу усталыкъны сайлагъанды, алай а сокъуранмайды

Ишлерине кёллери бла берилип, адамлагъа игилик келтирмеге излеп къорешгенле, айхай да, не уллу ыспасха да тийишилди. Бютюндауа аланы усталыкълары адамланы саулукъларын, жашауларын сакълау бла байламлы эсе. Аллай уланларыбыздан бири Биттирланы Керимди, ол МЧС-ни Нальчикде

Быллай къуллукъда ишлеу инсандан жарашыулу болурун, адамла бла ачыкъ, шухлукъ халда ушакъ эте, аланы жорукълары галгъа сакъ болургъа чакъыра билинуу излейди. Биттир улу да тинтиулерини кезиуонде къаллай халат жиберилгенин, аны къалай тюзетирге боллугъун тынч, ангылашыулу айтады.

надзор эм профилактика иш жаны бла бёлумою башчысыды, ич службаны подполковниги.

Къыйын болумла жаны бла ведомства Керим 17 жылдан аслам заманны къуллукъ этеди. Адамланы къутхаруу жаны бла бийик билим алгъанындан сора ол Нальчик шахарда объектени от тошюуге къоркъуусулукъларын жалчытыу жаны бла къараучуу къуллугъун толтуруп башлайды.

Бу ишни энчиликлерине тошюне, Керим жангы усталыкъгъа да юйренеди. 2004 жылны августунда от тошюуге надзор этуу жаны бла къырал инспекторну къуллугъуна салыннганды. Бираздан МЧС-ни Воронежде институтун жетишмилли тауухсанды. Андан сора уа ведомствону Иваново от тошюуге къажуу-къутхаруу академияны бошагъанды, деп билдиредиле МЧС-ни регионда Баш управлениясны пресс-службасындан.

Тюрлю-тюрлю къуллукъларда уруна, Керим адамланы къутхаруу ишни сайлагъанына бир кере да сокъуранмагъанын билдиреди. «Тинтен объектлерибизде от тошюуге къоркъуусулукълу жорукълары толтурулгъанын тохташдырсакъ, салынган борчла тамамланадыла деп, таукел айтыргъа боллукъду. Алай эсе уа, анда от тошмезине, адамланы жашауларына къоркъуу келмезине ийнанырчады», - дейди ол.

Акция

Муратлары махтаулууду

Саулукъну битеудуния кюнюне жоралап, 2021 жылны 7 апрелинде «Миллетни саулуугъуни лигасы» республиканы спорт эм саулуукъ сакълау министрстволарыны, Х.М. Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университетни медицина факультети бла бирге «Жашаугъа – 10 минг атлам» деген акцияны къураулыкъды. Аны ётдорюуге себеплики Нальчикни жер-жерли администрациясы бла Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла жюрютюу эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла

От тошюуге надзор этуу федерал органлада ишлеген 17 жылны ичинде Керим уллу, техника жаны бла къыйын объектледе эки мингге жууукъ тинтиу бардыргъанды. Аланы кезиулеринде ачылгъан административ бузукълукъларга 1500 протокол жарашдыргъанды. Андан тышында, гражданланы тарыгъуларына къарагъанды. Бёлумге башчылыкъ эте, ишни билим беруу учреждениялада бла социал магъаналы мекамлада профилактика жумушла дайыс толтурулурча къарагъанды.

Ишчилери бла Биттир улу жумушакъды, алай салынган борчу тынгылы тамамланарларын къаты излейди. Коллективде да, юйордеча, адамланы араларында огурлулукъ, шухлукъ уллу магъананы тутханын ол чертип айтады.

Быллай кёз къарамны эсеби уа ахшыды – ала бир бирни ангылап ишлегенлерини хайырындан бёлумге ышанылгъан жерде от тошгени бла байламлы чыкъгъан къыйын болумланы саны азайгъанды. Коллегалары бла бир тил таба билгени, ишине жууаплы кёзден къарагъаны, буюрулгъан жумушланы бет жарыкълы толтургъаны ючюн Керим ведомствону саугъаларына кёп кере тийишли болгъанды, быйыл а аты Баш управлениясны Сыйлы къангасында белгиленгенди.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ
Зульфия.

КАРАТЕ

Спортчуларыбызда – 26 майдал

Сочиде каратени WKF тюрлюсюнден битеуроссей эришиуле къураулгъандыла. Анга къыралны 16 региондан 885 спортчу къатышхандыла. Быллай уллу эришиулукде Къабарты-Малкъарны келечилери 12 алтын, 6 кюмюш, 8 доммакъ

майдал алгъандыла.

Алай бла кеслерини ауурлукъ къауумларында алчы жерлеге Глашланы Муслим, Дамир Сижажев, Идар Мезов, Уяналаны Самира, Хочуланы Султан, Алихан Ногмов, Залиханланы Аиша, Боташланы Рустам, Ат-

мырзаланы Зухура, Ислам Шомахов, Оракъланы Алий, Эмир Блиев эм башхала чыкъгъандыла. Аланы тренерле Губашев А.Б., Кампаров Р.А., Мешев А.А., Шомахов В.Х., Нахушев Р.А., Могилевец Е.А., Юнусов В.И. юйретедиле.

ФУТБОЛ

Жашчыкъла кеслерин иги жаны бла кёргозтгендиле

Прохладна районну футболдан сабий командасы «Кубок будущих легенд» деген даражалы турнирде хорлагъанды. Эришиу Сочиде Любитель футбол лиганы (AFL) чеклеринде къураулгъанды. Анда саугъала ючюн алты жыл сан къауумда Россейден бла Абхазиядан 82 команда ойнагъандыла.

Турнирге бизни республиканы Прохладна районундан эки къауум къатышхандыла эм финалгъа ётгендиле. 2012 жылда туугъан спортчуланы араларында эришиуно ахыр матчынды бизни «Энергетик», Москвадан келген «LaLiga» команданы 3:1 эсеп бла къытып, биринчи жерни алгъанды.

2013 жылда туугъан спортчуланы араларында бардырылгъан оюнлада уа прохладначыла, жангы да финалда биягъа Москваы «Толя о футболе» къауумуна къытдырып, экинчи болгъандыла. Чемпионларыбызны хазырлагъан Александр Волков а эришиуно эм ахшы тренерине саналгъанды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Отчёт халда

Тындыргъан затланы ахшы хыйсаплары

«Къоркъуусуз эм качествому автомобиль жолла» миллет проектни «Жолда жюрююну къоркъуусулугу» федерал аланы регионлада андан ары жашауда бардырылады. Аны чеклеринде былтыр тамамланган жумушланы эсеплерин журналистлеге белгили эте, УГИБДД-ны къурау-аналитика, оператив билдируени хазырлау эм жолда жюрююну къоркъуусулугуно пропагандасы жаны бла бёлумоюно башчысы **Муса Маремшаов** республиканы жолларында аварияланы азайтыу жаны бла тийишли мадарла толтурулгъанларын чертгенди.

– Былтыр машинала къагышхан кезиуле азайгъандыла. Алай аны бла бирге жеринден тепмей турган машинаны уруу, жолдан бир жанына тайыу, аякъ машиналада баргъанла бла къагышыула кёп болгъандыла. Дагъыда аварияланы кезиуоне

жарала ауур болгъандыла, дегенди полициячы.

Озгъан жылда тамамланган мадарланы хайырындан мототранспортну къатышыуу бла аварияла, жолда малланы басуу кезиуле да азайгъандыла. Былтыр быллай авариялада бир адам да ёлмегенин айтырчады.

– Жолда сабийлени къоркъуусулукъларын жалчытыу баш борчларыбыздан бириди. Хар замандача, быйыл да бу жаны бла мадарла толтурулукъдула, ол санда таматаланы юйретиуге эни эс буруллукъду. Алай бла ала кеслерини юлголеринде сабийлеге къоркъуусулукълу жорукъларын кёргозтюркюкюле, дегенди ол.

Кеф водителлени хатасындан болгъан аварияланы профилактикасыны юсюнден айта, инспектор былтыр тамамланган жумушланы хайырындан аллай ДТП-ланы – төрт кереге,

алада ёлгенлени юч кереге азайтыргъа къолдан келгенин белгилегенди.

Машинаны жюрютюрге эркинликлери болмай, жолгъа чыкъгъан инсанланы ачыкълау жаны бла жумушла да толтуруладыла. Былтыр а аллай водителле этген аварияла азайгъандыла. Дагъыда аллына келген машиналаны жолларына чыгыуу, жауу адамлагъа ётерге эркин этилген жерледе жолтранспорт болумла да азайгъандыла. «Былтыр жолдан жауу ётерге эркин жерде авариялада бир адам да ёлмегенди», - деп чыхсанды ол.

Быйыл да Къырал автоинспекция белгиленген миллет проектни борчларын тамамларгъа хазыр болгъанын чертгенди Муса Маремшаов сёзюно ахырында.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

Эски сурат

Бир бирден тансыкълыкъларын ала

Сюрюнден кыйтхандан сора адамла эллерин, тийрелерин тансыклап, жерлерине кыуанып, ёхтемленип, кыаум-кыаум болуп, табийгъатха чыгып олтургандыла. Орта Азияда кыалган жуукъ-тенги эсгергендиле. Саулагъа да аруу сёзле, алгышла айтхандыла. Суратдагыла да аллай кыаумдан бирлеридиле. Кеслери да бабугентчиледиле.

Энди бъланы бирлери дуняларын алышхан болурла. Аллах аланы гоняларын кыурутсун. Кыалгъанларына узакъ ёмюр берсин. Адамланы атларын тохташдырлмагъанбыз. Бабугентде газет кыуучуларыбыз танырла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Фестиваль

Табийгъатны юсюнден ангылауларын кенгертирге алланып

Кыабарты-Малкыарны заповедниги 45-жыллыгына жораланып экология фестивал бардырылыкды. Анга кыатышырга орта эмда школгъа дери билим берген учурданы оқыучуларын, сабий эмда жаш тёлу араланы, экология эмда туризм кружокланы келечилерин чакырадыла.

Заповедникни башчысы орунбасары Тогузаланы Лейла билдиргенге кёре, байрам бу ишни юсюнден кёлпеге билдирир кумуда бардырылады. Ол санда тёлередеги кыудуретни кыоруулагъа да бийик магына

бериледи. Ёсе келген тёлуде табийгъатха аялу болурна сезими кыуаргъа, илму-излем ишлеге кёллендирге, жашауда тири болургъа, хунерликерин ачыкларгъа да сюедиле

Билдирю

Хорламны Кюнюне жоралап

КыМР-ни Культура министерствосу, Кыабарты-Малкыарны суратлау искусстволары А.Л. Ткаченко атлы музейи, Нальчикни ветеранларыны шахар совети, «Семейный клуб Умка» атлы юйорде эм жамаутда тёлюлени араларында байламлыкны саклау эм айныту жаны бла ишлеген регион жамаут бириги республикада жашагъанланы эм кыонакъланы Уллу Хорламны кюнюне аталган «Юйор альбом» атлы сурат кёрмюге кыуаргъа чакырадыла.

Ол 5 апрельден 18 апрельге дери барлыкды. Адреси Ленин атлы проспект, 35. Тел.: 42-37-18

Ол 5 апрельден 18 апрельге дери барлыкды. Адреси Ленин атлы проспект, 35. Тел.: 42-37-18

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат,
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретары),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа «КыМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике кёре 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кетенчиланы Зульфя, Кучукуланы Сафият - жууаплы секретары орунбасарлары; Геляяны Валентина (1, 2, 3, 4-чю бетле), Бийчеккуланы Жаннета (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражи 1232 экз. Заказ № 721

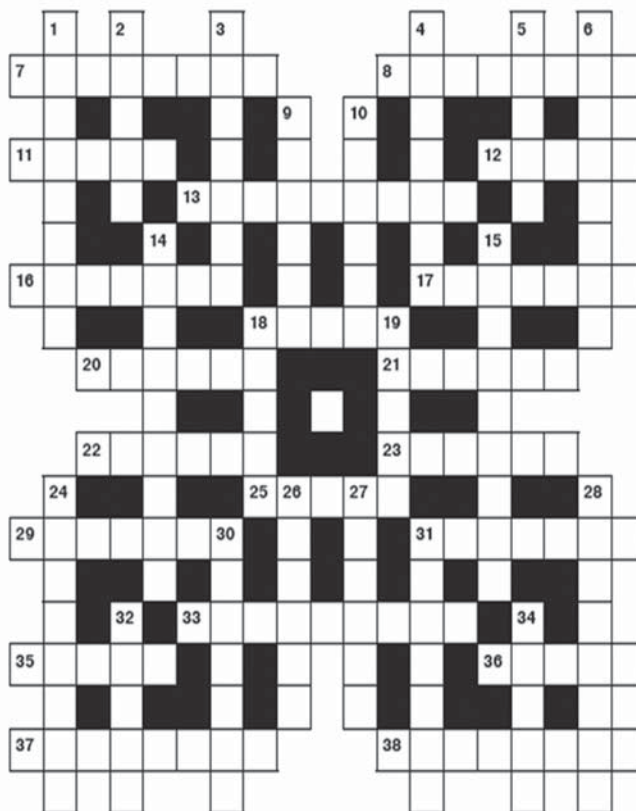
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru

Сёзбер

ЭНИНЕ: 7. Эртте заманда полициячы. 8. Кентавр бизни тилде. 11. Бир ниетли халкъ жашаган жер. 12. Кереги тенгли бир. 13. Жауунда ол биргенге болса, жибимезсе. 16. Атны алайына кысадыла жюкню. 17. Бёрюлени тейрилери, ол ат бла таш да барды Чегем ауузунда. 18. Ол кыяда, адамда да барды. 20. Садакычы. 21. Лермонтовну повестине кирген таулу ат. 22. Дунясын алышханни асырардан алгъа этилиучю адет. 23. Билек болур деп ийнану. 25. Уллу эшик, эртте элге да айтхандыла алай. 29. Литература. 31. Жолунгу кыруу челеги бла адам кесе келген сезим. 33. Эркин болуу. 35. Юй. 36. Малны чегиси аллай да болады. 37. Айтханы узакъга эшитилген. 38. Кыанатлы.

ЁРЕСИНЕ: 1. Акырынчыкъ сёлешиу. 2. Жайлыкъ. 3. Бизден узакъ болмаган курорт шахарладан бири. 4. Ала эт, жау, жюн бердиде кыралгъа. 5. Кёргозтюучю бармакъ. 6. Кыол кюч. 9. Келликни аллына кырау. 10. Аз ёлчём. 14. Кыанатлы. 15. Орус кызакылада бек уллу кыулукъ. 18. Чабакъ. 19. Татлы жемиш. 24. Кыоншулукъда жашаган миллетни адамы. 26. Азияда кыолан тау. 27. Кызахстанда уллу шахар. 28. Билимсилик. 30. Тизгинликни бузулууу. 31. Сабан агъачны кесеги. 32. Башха динли. 34. Артистле сюйген жер.

ГАЗЕТНИ 30-чю НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Кёнделен. 8. Чайнашкы. 10. Ичгичилик. 11. Орман. 13. Акъкыол. 15. Чууакъ. 18. Тюшлик. 20. Кыалпакъ. 21. Ысхылты. 22. Ауул. 23. Лаба. 25. Дырынчы. 27. Чанчхы. 28. Кыалкыу. 29. Кыурукъ. 32. Садакъ. 34. Акъбаш. 35. Ауузуланы. 36. Чыккыярдау. 37. Жууургъан.

Ёресине: 1. Кёгюрчюн. 2. Келин. 3. Кёргич. 4. Жайлыкъ. 5. Анака. 6. Экспонат. 9. Ачыу. 12. Атлаучла. 14. Кыалабалыкъ. 16. Усхурчу. 17. Айлануу. 19. Кылды. 20. Кыылыкъ. 24. Жаналгыч. 26. Чырахтан. 29. Кыаудан. 30. Руль. 31. Кыанжух. 33. Кыаура. 34. Ауруу.